herpy

VARANER

Varanus primordius

En liten, dagaktiv jordvaran fra den tropiske nordlige delen av Northern Territory i Australia. *Varanus primordius* graver og soler seg ved sterk varme og lever av insekter, små krypdyr og eggene deres. Arten er sjelden i fangenskap, og det finnes bare få pålitelige stelletall, så den er bare for den erfarne holderen.

Familie: Varanidae Engelsk: Northern Blunt-spined Monitor Tidligere navn: *Varanus acanthurus primordius; Worrellisaurus primordius* Publisert 16. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**30-46 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**10-15 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende, bakkelevende og gravende**
Biotop	**Savanne og klippeterreng**
Vanskelighetsgrad	**Erfaren**

STELL

Min. terrarium	**120 × 60 × 60 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**24-38 °C**
Varmeplass	**55-65 °C**
Temperatur, natt	**22-26 °C**
Luftfuktighet	**20-50 %**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter og virveldyr**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**8-14 mnd.**
Kullstørrelse	**2-5 egg**
Kull per år	**1-5**
Inkubasjon	**80-120 dager** ved 28,5-30,5 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Varanus primordius er en av de mindre varanene i undergruppen *Odatria*, de australske dvergvaranene. Arten ble beskrevet av Robert Mertens i 1942 som en underart av *V. acanthurus* og står i dag som en selvstendig art. Det vitenskapelige navnet kommer av det latinske ordet for «opprinnelig» og viser til at Mertens så skjellkjølen på halen som en urform av den kraftigere kjølte halen hos *V. acanthurus*.

Størrelsen er dårlig dokumentert. Totallengden oppgis til omtrent 30 cm, men samtidig oppgis en snute-kloakk-lengde på opptil 19 cm og en hale på 1,4-1,5 ganger kroppens lengde, noe som gir opp mot 46 cm. Dyrene er kjønnsmodne ved en snute-kloakk-lengde på 12-13 cm, tilsvarende omtrent 30 cm til sammen. Faktaboksen viser derfor 30-46 cm, men de nøyaktige målene er usikre. Vekten til voksne dyr er ikke dokumentert.

Taksonomien har vært omskiftelig. Arten har stått som underart av *V. acanthurus* og har også vært henført til slektsnavnet *Worrellisaurus*, men brukes i dag som *Varanus primordius*. Den kan forveksles med *V. acanthurus* og andre små terrestriske varaner fra nordlige Australia, så krev alltid et fotografi og opplysninger om foreldredyrene hvis du i det hele tatt kan finne et dyr.

Arten er svært sjelden i fangenskap. I 2016 ble den bare holdt i én zoologisk hage i Europa og ingen andre steder i verden, og i den japanske dyrehandelen er det bare sett ett dyr. Den praktiske erfaringen med arten er derfor sparsom. Avlstallene er dokumentert for arten, men stellet nedenfor bygger ellers på de få opplysningene om selve arten og på den nærstående *V. acanthurus*, og lånte tall er markert i teksten.

V. primordius er liten og har ikke en stor varans fôrutgifter, men den krever et selvbygd, tørt og svært varmt terrarium med dypt bunnsubstrat, UVB-lys, levende insekter året rundt og en holder som er villig til å arbeide uten en ferdig oppskrift. Levetiden er ikke dokumentert. Den nærstående *V. acanthurus* kan bli over 15 år, og tallet i faktaboksen (10-15 år) er et anslag ut fra den.

Les mer: Lys og UVB

Utbredelse og leveområde

Arten finnes bare i Australia og bare i den nordlige delen av Northern Territory, det såkalte Top End. Funnene samler seg i en stripe fra traktene rundt Darwin og østover mot områdene ved Arnhem Land, omtrent mellom 12,4 og 15,9 grader sørlig bredde og 130,5 og 135,9 grader østlig lengde. Utbredelsen er liten og dekker bare en brøkdel av det flere andre små australske varaner gjør.

Det er ikke kjent noen innførte bestander utenfor Australia.

> **Naturlig utbredelse:** Australia.

LEVEOMRÅDE

Arten lever i tropisk Australia i nordlige Northern Territory, der klimaet er et monsunklima med en tydelig våt sesong og en lang tørr sesong. Om sommeren, i den våte sesongen, er det varmt og svært fuktig, og regnet kommer i kraftige byger. I den tørre sesongen er det ganske lite nedbør, dagene er varme og solrike, og nettene er kjøligere.

Arten er en liten, sjenert og hemmelighetsfull jordvaran som lever i forskjellige typer lysåpen skog og i perioder av året mellom fjellblokker på fjellknauser. Den søker skjul i sprekker og i huler under steiner. Mer detaljerte målinger av temperatur og fuktighet i skjulene er ikke dokumentert.

Stell

TERRARIET

Varanus primordius er en liten, men svært aktiv jordlevende varan. Et voksent dyr må ha minst 120 × 60 × 60 cm (lengde × bredde × høyde), gjerne større, og et hjemmebygd terrarium med frontluker er ofte det beste. Høyden må gi plass til en dyp bunn, slik at dyret kan grave huler. Målet er et anslag. En vanlig tommelfingerregel for jordlevende varaner er minst 5 × 2 × 2 ganger snute-kloakk-lengden, noe som for et dyr på 19 cm gir omtrent 95 × 40 × 40 cm, pluss høyde til bunnen. For den nærstående og større *V. acanthurus* anbefales 150 × 75 × 120 cm for et voksent dyr.

Bunnen må være minst 30 cm dyp og bestå av en blanding av ugjødslet matjord og sand (for eksempel to deler matjord til en del lekesand), fuktet så mye at den klumper seg og kan holde en hule. Unngå kalksand. Arten søker i naturen skjul i sprekker og under steiner, så legg flate steiner, stablede skiferplater, korkbark og rør oppå som skjul og solplass, og gi minst to skjul, ett i den varme og ett i den kalde enden. Solplassen skal være terrariets høyeste punkt.

Ungene kan startes i en mindre, men fortsatt dyp faunaboks, men flyttes tidlig til et stort terrarium. Terrariet må ha god ventilasjon, sikre luker og skjermede varmekilder, slik at dyret ikke kan brenne seg på pæren.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

V. primordius er et solsøkende dyr og trenger mye varme. Mål overflatetemperaturen på solplassen med et IR-termometer, ikke luften. Tall for akkurat denne arten er ikke dokumentert. For den nærstående *V. acanthurus* oppgis 70-78 °C på solplassen, og 55-65 °C er derfor et forsiktig anslag. Start i den lave enden, og følg med på hvordan dyret bruker gradienten.

Luften i den varme enden kan ligge omkring 29-38 °C og i den kalde enden omkring 24-28 °C. Også disse tallene er lånt fra *V. acanthurus*. Om natten slås varmen av, og 22-26 °C er et anslag. Terrariet må ha en stor temperaturgradient, slik at dyret alltid kan komme seg bort fra varmen. Bruk en halogenpære eller en annen pære som gir både lys og varme, på termostat, og

sjekk temperaturen jevnlig, siden pæren mister varmeeffekt med tiden.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luften skal være tørr. Tallet er lånt fra den nærstående *V. acanthurus*, som holdes ved 20-50 % relativ luftfuktighet. Viktigere enn luften er fuktigheten i bunnen. Bunnen må være så fuktig at den klumper seg og holder huler, og hulenes klima må være fuktig mens overflaten tørker opp. Fukt bunnen ved å helle i vann, ikke ved å sprøyte.

Dyret må ha en stabil skål med friskt vann som er stor nok til å drikke av. Skift vannet daglig. Hold øye med luften med et hygrometer, og sjekk fuktigheten i bunnen i dybden, slik at du vet når den må fuktes igjen.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

LYS OG UVB

Dagaktive, solsøkende varaner trenger sterkt UVB-lys. Bruk et kraftig UVB-rør eller en metalldamplampe i en reflektorarmatur, montert på trygg avstand fra solplassen, og regn med Ferguson-sone 3. UV-indeksen må måles med en UV-måler, ikke gjettes. Det må være mulighet til å gå ut av UVB-lyset og i skygge.

Hold dagslengden på omtrent 12 timer eller la den følge årstiden i nordlige Australia, der den bare varierer litt, fordi området ligger nær ekvator. Bytt UVB-rør etter produsentens anvisning, selv om de fortsatt lyser.

FÔRING

Varanus primordius lever i naturen av insekter, små krypdyr og krypdyregg. I fangenskap er målet en variert kost med lavt fettinnhold: velfôrede levende insekter som siklader, gresshopper og kakerlakker, av og til supplert med små, opptinte øgler. Resten av fôrplanen er lånt fra *V. acanthurus*. Fisk, gnagere og egg fra fugler er energitette og må brukes svært sparsomt, ellers blir dyret raskt for tykt.

Ungene fôres så mye som de kan spise. Voksne gis så mye som de kan spise på 5-10 minutter, og heller hyppige små måltider enn store, sjeldne. Gi insekter av omtrent samme størrelse som dyrets hode. Pudre insektene med kalk, og gi av og til et tilskudd med vitaminer. Fjern uspiste insekter, eller gi dem fôr, slik at de ikke gnager på varanen. Fang aldri insekter i naturen, da de kan bære parasitter. Øgler bør være frosne og ikke levende eller ferskt avlivet, slik at parasitter ikke overføres.

Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

V. primordius er liten, så bitt og klør er sjelden alvorlige, men små varaner kan likevel gi rifter som blør. Hold alltid høy hygienestandard og vask hendene etter berøring, fordi varaner kan bære salmonella. Hold ikke fast i halen.

Små varaner er nysgjerrige og kloke, men unge dyr flykter av instinkt fra alt som er stort. Gi et nytt dyr et par uker i fred, og la det så venne seg til at du er til stede ved å sitte rolig ved terrariet og la hånden hvile i det. Tving ikke et dyr til håndtering. Temming tar uker til måneder. Hold arten enkeltvis til det finnes dokumentasjon for noe annet.

Les mer: Karantene og hygiene

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Kjønnene kan bestemmes ved å se på halebasen. Hos små terrestriske varaner kan hemipenis-bulene ses ved å belyse halebasen fra undersiden i et mørkt rom, og metoden fungerer godt så lenge halen er under 10 mm tykk. Hos arten kan hemipenisene delvis vende ut når dyret håndteres, så kjønnsbestemmelse kan være lettest når dyret er kaldt. Dyrene blir kjønnsmodne ved en snute-kloakk-lengde på 12-13 cm, tilsvarende 60-70 % av den voksne lengden, i en alder av 8-14 måneder. Vekten ved kjønnsmodning er ikke dokumentert.

PARRING

Det finnes bare få opplysninger om paring av arten. Avl i fangenskap er beskrevet, men den er sjelden, og sesong, hvileperiode og introduksjon av dyrene er ikke dokumentert. Hold dyrene adskilt og sett dem sammen bare under oppsyn, og vær klar til å skille dem ved uro.

EGGLEGGING OG KULL

Arten er eggleggende. Et kull teller 2-5 egg, og en hunn kan legge opptil fem kull i løpet av et år. Eggleggingsplassen i naturen er ikke dokumentert. Gi en gravende hunn en dyp, fuktig og klumpende bunn eller en eggleggingskasse med minst 20-30 cm jord og sand, slik at hun kan grave et reir. En hunn som legger flere kull på rad, tappes raskt for kalk og reserver og må ha rikelige mengder fôr og kalk.

INKUBASJON

Eggene tas forsiktig opp, uten at de vendes, og legges i fuktig substrat som vermikulitt i en tett boks ved en stabil temperatur. Ved 28,5-30,5 °C klekkes eggene etter 80-120 dager. Substrat og fuktighet i rugemaskinen er ikke dokumentert for akkurat denne arten. Er du i tvil, så kontakt en erfaren varanholder.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene måler 4-5 cm fra snute til kloakk ved klekkingen og veier 1-2 g. De vokser raskt og kan være kjønnsmodne før de er ett år gamle. Selve oppdrettingen er ikke beskrevet nærmere for arten, men små varaner klekkes som selvstendige, kjøttetende dyr. Hold ungene enkeltvis i små, dype terrarier med skjul og solplass, gi dem så mange små, kalkede insekter som de vil spise, og vei dem jevnlig. Følg med på bitt og stress.

Helse og vanlige feil

Sykdommer hos arten er ikke dokumentert. Vanlige problemer hos små varaner er:

- For lave temperaturer. Det gir dårlig fordøyelse, svekket immunforsvar, overvekt og gikt.
- For lite UVB og kalk. Det gir beinskjørhet.
- For fet kost, særlig når gnagere og egg blir en fast del av menyen.
- For tørr bunn og for lite vann, som gir problemer med hudskifte og nyrer.
- Indre og ytre parasitter, særlig hos dyr som er fanget i naturen. Få en prøve undersøkt hos veterinæren.

Hos oppdrettede dyr av arten er det sett misdannelser av tungebeinskjelettet, der forlengede bein ses som pigger i strupen. Årsaken er ikke kjent.

Australia tillater ikke kommersiell eksport av levende dyr. Den registrerte internasjonale handelen fra 2001 til 2017 var overveiende oppdrettede dyr og noen få viltfangede til vitenskapelige formål, så et tilbudt dyr bør være oppdrettet og ha papirer som dokumenterer det.

Oppsøk en veterinær med erfaring med krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke vil spise, har hovne ledd eller sitter slapt og passivt.

Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.